

SAHLGRENSKA AKADEMIN

INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP OCH
FYSIOLOGI
ARBETSTERAPI

Upplevda hinder på arbetsmarknaden hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning

En litteraturstudie med kvalitativ ansats

Lilian Kaiss & Msgana Zeriet

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet
Kurs:	ARB341 Själständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020
Handledare:	Lisbeth Claesson, Universitetslektor, docent, leg. arbetsterapeut
Examinator:	Birgitta Gunnarsson, Universitetslektor, docent, leg. arbetsterapeut

Sammanfattning

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet 180 hp
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020
Handledare:	Lisbeth Claesson, Universitetslektor, docent, leg. arbetsterapeut
Examinator:	Birgitta Gunnarsson, Universitetslektor, docent, leg. arbetsterapeut

Bakgrund	Funktionsnedsättning kan handla om intellektuell, psykisk eller fysisk nedsättning av förmåga. Den här studien fokuserar på fysisk funktionsnedsättning. Det kan innebära olika typer och grad av nedsättning, exempelvis rörelsenedsättning som kan resultera i en fysisk ohälsa som påverkar personens dagliga liv. Detta kan påverka en persons livsstil i sådan grad att hen är i behov av en eller flera anpassningar i hemmet, på arbetsplatsen och/eller i samhället. Funktionsnedsättning definierar inte vad en person är, utan vad denne har för nedsättning avseende förmåga. Fler människor är i dagsläget i arbete än tidigare, men trots det kan det vara svårt för med fysisk funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden i Sverige. Att inte ha ett arbete är en av riskfaktorerna för att uppleva sämre välmående och självkänsla.
Syfte	Att utifrån vetenskapliga artiklar beskriva erfarenheter av hinder för att komma in på arbetsmarknaden hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning.
Metod	En kvalitativ systematisk litteraturstudie. Sökning i databaserna Scopus och Cinahl resulterade i att sju artiklar inkluderades i studien. SBU:s mall består av elva frågor som syftar till att kunna ta ställning till artiklarnas kvalitet. Med SBU:s mall som underlag har författarna av föreliggande studie funnit alla vetenskapliga artiklar som trovärdiga och de används därför i resultatet. Analysen genomfördes med kvalitativ innehållsanalys.
Resultat	Studien resulterade i två huvudkategorier och fyra underkategorier. Att vara en av många handlar om att många av deltagarna inte hade ett arbete vilket resulterade i att de hade en sämre ekonomi som påverkade deras välmående negativt. Att vara åsidosatt förklarar deltagarnas erfarenheter som lett till att de kände en lägre livslust, upplevde sig passiva och isolerade och att deras självförtroende blivit sämre av att vara arbetslös.
Slutsats	Resultat i denna studie visade hinder och svårigheter som personer med fysiska funktionsnedsättning upplever i samband med att ha tillträde till arbetsmarknaden. Deltagarnas upplevelser visade hur personer med fysiska funktionsnedsättning kan uppleva sig åsidosatt av arbetsgivare i samband med att söka arbete. Till följd av fördomar och negativa attityder gentemot målgruppen, upplever personerna aktivitetsorättvisa inom arbetsmarknaden. Författarna anser att vidare forskning är viktig för att styrka och förändra bland arbetslösa personer som har fysiska funktionsnedsättning och metoder som utvecklas för att kunna tillhandahålla för arbetslösa personer med fysiska funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden.

Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor thesis in Occupational therapy
Level:	First Cycle
Semester/year:	ST 2020
Supervisor:	Lisbeth Claesson, associate Professor, Ph.D, Occupational therapist Reg.
Examiner:	Birgitta Gunnarsson, associate Professor, Ph.D, Occupational therapist Reg.
Keywords:	Occupational therapy, Systematics review, Disability, Unemployment

Background	Disability can be about intellectual, mental or physical impairment of ability. This study focuses on physical disability. It can mean different types and degrees of impairment, for example, movement impairment that can result in physical ill health affecting the person's daily life. This can affect a person's lifestyle to such an extent that they are in need of one or more adjustments at home, in the workplace and/or in society. Disability does not define what a person is, but what he or she has for disability. More people are currently working than before, but it can be difficult for people with physical disabilities to enter the labor market in Sweden. Not having a job is one of the risk factors for experiencing poorer well-being and self-esteem.
Aim	The aim of this study was to describe experiences of barriers to enter the labor market with physical disabilities based on scientific articles.
Method	A qualitative systematic literature study. Scopus and Cinahl databases were used and resulted in seven articles which were being included in the study. SBU's template consists of eleven questions aimed at being able to decide on the quality of the articles. Using the SBU's template as a basis, the authors of the present study have found all scientific articles credible and are therefore used in the results.
Result	The study resulted in two main categories and four subcategories. Being one of many is because many of the participants did not have a job, which resulted in a poorer economy which negatively affected their well-being. Being offended explains the participants' experiences that led them to feel a lower desire for life, felt passive and isolated and that their self-confidence had become worse by being unemployed.
Conclusion	Results in this study showed obstacles and difficulties experienced by persons with physical disabilities in connection with having access to the labor market. The participants experiences showed how people with physical disabilities can experience being neglected by employers in connection with seeking work. As a result of prejudice and negative attitudes towards the target group, people experience occupational injustice in the labor market. The authors believe that further research is blessed to strengthen and change among the unemployed persons who have physical disabilities and methods that are being developed to provide for the unemployed persons with physical disabilities to enter the labor market.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	1
2. Syfte	3
3. Metod	3
3.1 Datainsamling	3
3.2 Urval	3
3.3 Kvalitetsgranskning	5
3.4 Analys	7
4. Resultat	8
4.1 Att vara en av många	9
4.1.1 Att tillhöra och inte tillhöra en grupp	9
4.1.2 Att kämpa och hoppas på anställning	9
4.2 Att vara åsidosatt	10
4.2.1 Att vara utan anställning	10
4.2.2 Negativa erfarenheter av arbetsgivare	10
5. Diskussion	11
5.1 Metoddiskussion	11
5.2 Resultatdiskussion	12
Referenser	16

Bilaga 1. Mall för kvalitetsgranskning

Bilaga 2: Redovisning av de använda vetenskapliga artiklarnas innehåll, publikation och kvalitetsmätning

1. Bakgrund

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) har arbetsmarknaden i Sverige haft god utveckling fram till 2019, genom att en större andel av befolkningen fått en fot in på arbetsmarknaden. Trots denna fasta uppåtgående utvecklingskurvan var färre antal personer med olika typer av funktionsnedsättning haft någon form av sysselsättning (1). Mellan åren 2013 och 2019 ökade antalet sysselsatta från 77% till 79%. Andelen funktionsnedsatta personer i arbete var dock lägre än de utan funktionsnedsättning men ökade från 62% till 69% (1). Sysselsättning innefattar, anställda, företagare och personer som har arbetat eller deltagit i vissa arbetsmarknadspolitiska program under en särskild period (1). Enligt Karlsson (2) är arbetslivet centralt i människans liv. En risk med att vara arbetslös kan vara att inte känna tillhörighet och samhörighet i samhället. Detta kan innebära minskad upplevelse av social samhörighet och att en person med funktionsnedsättning inte får identiteten som att vara en arbetande människa (2).

Funktionsnedsättning kan handla om intellektuell, psykisk eller fysisk nedsättning av förmåga. Den här studien fokuserar på fysisk funktionsnedsättning. Det kan innebära olika typer och grad av nedsättning, exempelvis rörelsenedsättning (1) som kan resultera i en fysisk ohälsa som påverkar personens dagliga liv (3). Detta kan påverka en persons livsstil i sådan grad att hen är i behov av en eller flera anpassningar i hemmet, på arbetsplatsen och/eller i samhället. Funktionsnedsättning definierar inte vad en person är, utan vad denne har för nedsättning avseende förmåga (4). Enligt Eklund (3) är en fysisk funktionsnedsättning ett tillägg till, och rör inte personens identitet. Ett tidigare begrepp som har använts istället för funktionsnedsättning är funktionshinder, som handlar om vad en begränsning innebär för personen i relation till den omgivande miljön (5). Ett hinder som kan uppstå är att en person med fysisk funktionsnedsättning inte får en anställning på grund av att arbetsmiljön inte är anpassad till personen. I sådana fall är arbetsgivaren skyldig att vidta skäliga åtgärder för att uppfylla kraven för tillgänglighet för den arbetssökande personen (5). Det är viktigt för personer med funktionsnedsättning att få möjlighet att vara delaktiga i samhället, vilket organisationen Myndigheten för delaktigheter (MFD) (6, 7) arbetar med att främja. MFD (6, 7) menar att det är samhällets ansvar att se till att alla personer har samma rättigheter att vara delaktiga i samhället och att jämlika levnadsvillkor existerar. Utifrån ideologin *den sociala modellen* (8) finns en önskan att bryta ned hinder som samhället har skapat vilket resulterar i vardagsproblematik, exempelvis för personer med fysisk funktionsnedsättning. (8). De menar att samhället skapar funktionsnedsättningen med de hinder som finns, exempelvis höga trottoarkanter vilket försvårar rullstolsburnas aktivitetsutförande.

En arbetsterapeutisk systemmodell som användes i föreliggande studie är the Person-Environment-Occupation-Performance model (PEOP-modellen) (9), som tillämpas både på individ- och gruppnivå. Modellen är en så kallad systemmodell, vilket innebär att det primära är den dynamiska och ömsesidiga interaktionen som existerar mellan person, miljö och aktivitet som påverkar aktivitetsutförandet (9). PEOP-modellen (9) kan appliceras på personer med fysisk funktionsnedsättning som är arbetssökande. Modellen identifierar faktorer avseende prestationsförmåga men också begränsningar som personen kan ha. En av modellens tre delar är *person*, i den delen ingår bland annat fysiska funktioner. Även om två personer har samma typ av funktionsnedsättning kan det påverka deras vardag på olika sätt, eftersom varje enskild person är olik den andre beroende på olika livserfarenheter och motivationsfaktorer som driver en individ framåt (9). Exempel på sådana faktorer kan vara olika roller, intressen och känslan av personlig kapacitet och värderingar (9). Modellens andra del är *miljö* som fokuserar på alternativa hinder och vilka möjligheter personer med fysisk funktionsnedsättning kan stöta på. Ett exempel på

hinder som målgruppen kan uppleva att lokaler inte är individanpassade eller höga trösklar som försvårade aktivitetsutförandet. Den sista delen i modellen är *aktivitet* som är själva uppgiften i sig och som innefattar begränsningar som personer med fysisk funktionsnedsättning upplever. Aktiviteterna omfattar allt personen gör i sin vardag, hemma, på fritiden och på arbetet (9). Erlandsson (10) skriver om aktivitetskategorier som bidrar till vardagsbalans hos personen, dessa kategorier är rekreativa-, lek-, skötsel- och arbetsaktiviteter. Detta innebär att arbete är en viktig komponent för människans hälsa att uppnå aktivitetsbalans eftersom delaktighet och balans behövs mellan de olika aktivitetskategorierna för att bibehålla god hälsa (10). För arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning tillämpas denna modell för att ta hänsyn till begränsningarna som upplevs på arbetsplatsen och på arbetsmarknaden. Modellen inkluderar stödjande underlag som fokuserar på växelverkan mellan personen och dess omgivning. PEOP-modellens delar är dynamiska och de påverkar varandra, exempelvis kan aktiviteten påverka personen som i sin tur påverkas av miljön vilket, i vissa fall, kan försvåra aktivitetsutförandet (9). Modellen är utformad för att underlätta utvecklingen av en samverkande interventionsplan och kan användas för att förstå problematiken för klienten och andra yrkesverksamma (9).

En person med fysisk funktionsnedsättning kan kompensera sin arbetsförmåga, som ofta på grund av funktionsnedsättning är nedsatt, genom att anpassa arbetsmiljön eller erhålla hjälpmedel för att komplettera och stödja personens arbetsförmåga på arbetsplatsen. Tengland (11) kallar detta för en relativ arbetsförmåga. Att ha ett arbete och känsla av egen försörjning är viktiga faktorer för många personer. Egenförsörjning är viktigt eftersom personens inkomst är en viktig aspekt som påverkar de möjligheter personen har att vara delaktig i samhället (2).

Att inkludera människor i samhället är en grundläggande värdering för arbetsterapeuter, även så att arbeta för att främja aktivitetsbalans och utövande av meningsfulla aktiviteter (10). Arbetsterapeuter behövs för att motarbeta diskriminering av personer som exkluderas (8) och skulle kunna arbeta för att integrera personer oavsett funktionsnedsättning eller inte för att på så vis få en mer jämställd arbetsmarknad (12). I diskrimineringslagen omfattas de sju diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller tryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder (5). Diskriminering kan ske på både individ- och samhällsnivå och alla som erfar diskriminering har sina egna personliga upplevelser. På arbetsplatsen ligger det yttersta ansvaret på arbetsgivaren för att främja diskrimineringsförbudet. Arbetsgivaren är skyldig att arbeta förebyggande mot diskriminering på arbetsplatsen genom att främja lika rättigheter och möjligheter på arbetsplatsen med hjälp av aktiva åtgärder (5). För arbetssökande personer med en fysisk funktionsnedsättning är det många gånger arbetsgivaren som förbiser deras förmågor och lägger fokus på deras fysiska tillstånd, därmed väljs målgruppen bort från rekryteringsprocessen (4).

Tidigare forskning (13) har visat att personer som har en fysisk funktionsnedsättning kan uppleva svårigheter i samband med att de söker jobb och därför upplever att de hamnar i utanförskap (14), inte bara på grund av funktionsnedsättningen i sig, utan också för att arbetsgivaren kan ha en negativ attityd mot personer med en fysisk funktionsnedsättning (5). Ett kunskapsgap som identifierades från tidigare litteraturstudier (3, 15) var att det saknas kunskap om hur personer med fysisk funktionsnedsättning upplever hinder för att komma in på arbetsmarknaden. Det finns ett stort problem inom arbetsmarknaden för personer som har en fysisk funktionsnedsättning, exempelvis negativa attityder gentemot målgruppens nedsättningar. Vad vi känner till finns det inga tidigare studier, som belyser målgruppens erfarna upplevelser på arbetsmarknaden. Föreliggande studie beskriver erfarenheter av hinder för att komma in på arbetsmarknaden hos personer med fysisk funktionsnedsättning från vetenskapliga artiklar.

2. Syfte

Att utifrån vetenskapliga artiklar beskriva erfarenheter av hinder för att komma in på arbetsmarknaden hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning.

3. Metod

En systematisk litteraturöversikt (16) baserad på artiklar med kvalitativ ansats användes i föreliggande studie.

3.1 Datainsamling

Datainsamlingen gjordes utifrån föreliggande studies syfte; att beskriva erfarenheter hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning. De vetenskapliga artiklarna hittades genom att använda databaserna CinAhl och Scopus. Sökorden som användes var: *Physical disability AND Unemployment AND Work*. Dessa sökord var samma för båda databaser. Därefter användes sökorden som fritext: *Labor market, Barriers, Integration* och *Women*.

Först inleddes databassökningarna med databasen Cinahl som gav 56 träffar med sökorden *Physical disability AND Work* med tilläggsordet *Labor market* (se tabell 1). Av träffarna bedömdes endast en artikel vara relevant. På samma databas gjordes ytterligare en sökning med sökorden *Physical disability and Unemployment* vilket genererade i 281 träffar. Därefter lästes två artiklar i fulltext. En artikel bedömdes vara relevant. Ett flödesschema gjordes utifrån Prisma (se figur 1).

I databasen Scopus användes sökorden *Physical disability AND Unemployment AND Work* vilket genererade 315 träffar. Sedan lästes tre artiklar i fulltext som ansågs vara relevanta, men endast en artikel valdes ut. Därefter gjordes ännu en sökning med samma sökord i Scopus som gav 108 träffar efter att ha tagit bort en dubblett. Inom samma sökfält gjordes därutöver en ny sökning som gav 69 träffar med tilläggsordet ordet *Barriers*. Av dessa 69 artiklar lästes fem i fulltext. Endast en artikel ansågs relevant och användes i resultatdelen. Ytterligare en sökning gjordes på databasen Scopus med sökorden *Disability AND Unemployment AND Integration*, som gav 692 träffar. Sedan lästes fem artiklar i fulltext. Utifrån dessa bedömdes det att endast en artikel svarade mot studiens syfte. På databasen Scopus användes sökorden *Physical disability AND Unemployment* med tilläggsordet *Women* användes, vilket resulterades i 174 träffar, varav fem artiklar lästes i fulltext. Därefter valdes en artikel ut. Studiens författare hittade ytterligare en utvald artikel, som senare förekommer i resultatdelen, i en tidskrift. Utifrån den artikelns innehåll valdes tilläggsordet *Women* för att hitta samma artikel i databasen. Den sista sökningen på Scopus med sökorden *Physical disability AND Unemployment* fick fram 645 träffar. Fem av dessa artiklar lästes, men endast en upplevdes relevant. Artikeln som valdes framkom via relaterade artiklar. Av databassökningarna angav söktermerna 2232 träffar, men sedan exkluderades sammanlagt 168 artiklar då de inte uppfyllde inklusionskriterierna. Därefter lästes 25 artiklar i fulltext, av dessa bedömdes sju kvalitativa vetenskapliga artiklar relevanta och som svarade till studiens syfte (17, 18, 19, 20, 21, 22, 23).

3.2 Urval

Inklusionskriterierna

- Omfatta målgruppen vuxna, arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning.
- Publicerade engelskspråkiga artiklar med kvalitativ ansats.

- Publicerade mellan åren 2004 och 2020.
- Vara tillgängliga i fulltext via Göteborgs universitetsbibliotek.
- Kollegial granskning (Peer review).

Exklusionskriterier

- Målgrupper som avser funktionsnedsättningar som är intellektuella, kognitiva eller psykiska.
- Systematiska reviews.

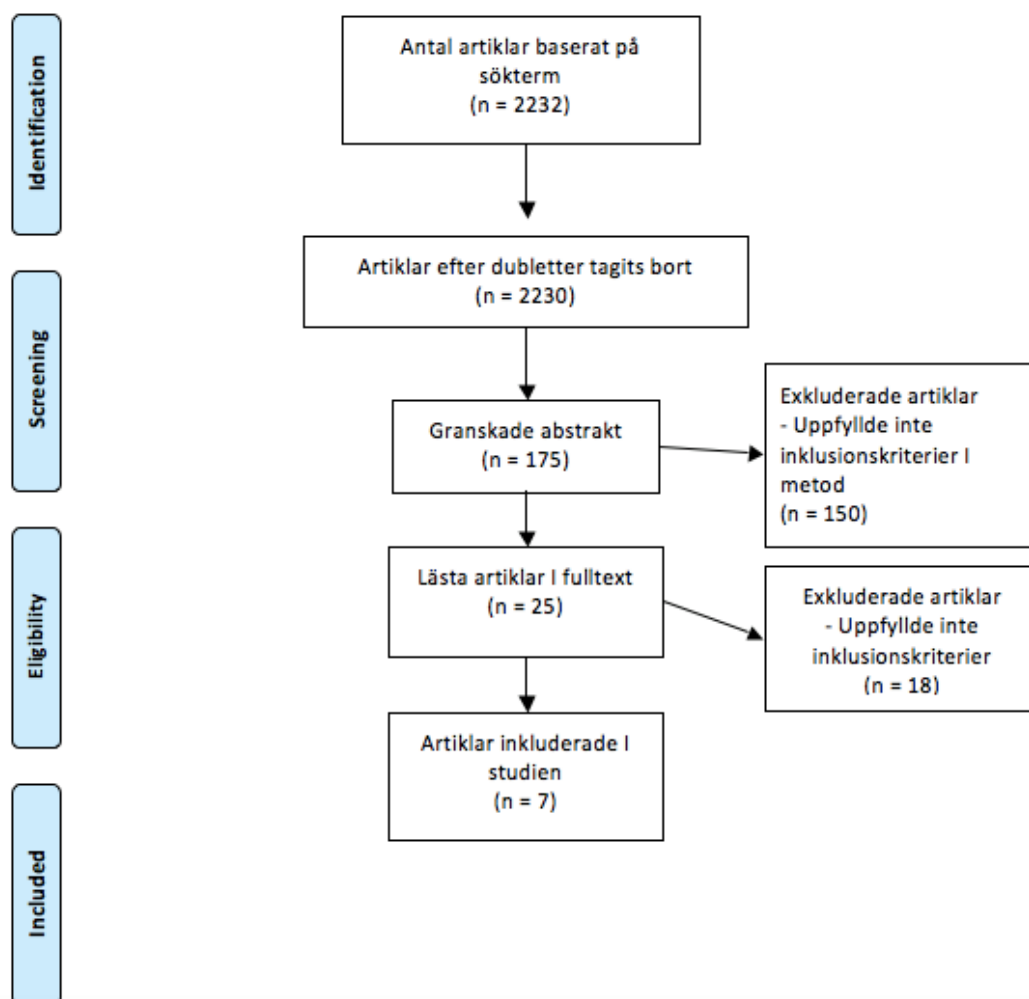
Tabell 1. Redovisning av antal sökträffar i databassökningar

Databas	Sökord	Antal träffar	Urval utifrån titel	Antal artiklar som valdes
CinAhl	Physical disability AND Work AND Labor market	56	13	1
CinAhl	Physical disability AND Unemployment	281	20	1
Scopus	Physical disability AND Unemployment AND Work	315	7	1
Scopus	Physical disability AND Unemployment AND Work AND Barriers	69	20	1
Scopus	Disability AND Unemployment AND Integration	692	20	1
Scopus	Physical disabilities AND Unemployment AND Women	174	15	1

Scopus	Physical disability AND Unemployment	645	20	1
--------	--------------------------------------	-----	----	---

PRISMA 2009 Flow Diagram

Figur 1. Flödesschema som illustrerar hela sökningsprocessen i databaserna

3.3 Kvalitetsgranskning

En kvalitetsgranskning utfördes på alla artiklar (17, 18, 19, 20, 21, 22, 23) genom SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (24). SBU:s granskningsmall (se bilaga 1) stärker trovärdigheten och bedömer artiklarnas kvalitet, forskningsvärde och innehåll. Mallen (24) består

av elva frågor som syftar till att man tar ställning till om artiklarna uppfyller mallens grundläggande kvalitetskrav inom områdena; syfte, metod, datainsamling och resultat.

Utifrån granskningen som gjordes fann författarna att sex av de vetenskapliga artiklarna hade hög kvalitet >75% (16–21 poäng) och en artikel presenterade medelhög kvalitet med 50–75% (11-15 poäng). Med SBU (24) som underlag har författarna av föreliggande studie funnit alla vetenskapliga artiklar som trovärdiga och används därför i resultatet (se tabell 2).

Tabell 2. Resultat för kvalitetsgranskning av studier med kvalitativ forskningsteknik

Författare	Toldra & Santos	Mckinney E & Swartz L	Naami. A	Shier & Graham	Wazakili, Mpofu, Devlieger	Blenda I & Ahlgren C	M. Kim & B. William
Referensnr	17	18	19	20	21	22	23
Syfte	Ja	Ja	Oklart	Ja	Ja	Ja	Ja
Urval							
a) Är urvalet relevant?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
b) Är urvalsförfarandet tydligt beskrivet?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
c) Är kontexten tydligt beskriven?	Ja	Ja	Ja	Oklart	Ja	Ja	Ja
d) Finns relevant etiskt resonemang?	Oklart	Ja	Oklart	Oklart	Nej	Nej	Oklart
e) Är relationen forskare/urval tydligt beskriven?	Oklart	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Datainsamling							
a) Är datainsamlingen tydligt beskriven?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
b) Är datainsamlingen relevant?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
c) Råder datamätnad?	Oklart	Oklart	Ja	Ja	Ja	Oklart	Ja
d) Har forskaren hanterat sin egen förståelse i relation till datainsamlingen?	Oklart	Oklart	Ja	Ja	Nej	Oklart	Oklart
Analys							
a) Är analysen tydligt beskriven?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
b) Är analysförfarandet relevant i relation till datainsamlingsmetoden?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
c) Råder analysmättnad?	Oklart	Oklart	Ja	Ja	Ja	Oklart	Ja
d) Har forskaren hanterat sin egen förståelse i relation till analysen?	Oklart	Oklart	Ja	Ja	Ja	Oklart	Oklart

Resultat							
a) Är resultatet logiskt?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
b) Är resultatet begripligt?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
c) Är resultatet tydligt beskrivet?	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
d) Redovisas resultatet i förhållande till en teoretisk referensram?	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja
e) Genereras hypotes/teori/modell?	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
f) Är resultatet överförbart till ett liknande sammanhang (kontext)?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
g) Är resultatet överförbart till ett annat sammanhang (kontext)?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Oklart
Antal poäng:	15	18	18	19	17	16	18
Total bedömning av studiekvalitet:	Medelhög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet

3.4 Analys

Först lästes artiklarna individuellt av varje författare. Därefter granskade och diskuterade författarna tillsammans för att få god struktur och tydlighet och på så sätt underlätta jämförelsen av fynden inom varje kategori. Citat som använts för att stärka trovärdigheten har översatts från engelska till svenska.

Kvalitativ innehållsanalys enligt Graneheim och Lundman (25) användes för att få fördjupad kunskap som svarar till studiens syfte. I föreliggande studie gjorde båda författarna flera genomläsningar av artiklarna (17, 18, 19, 20, 21, 22, 23) och författarna jämförde den kondenserade texten med originaltexten. Här är en kort beskrivning av analysprocessens steg. Först delades texten som utgjorde data in i meningsenheter, där nästa steg blev att kondensera varje meningsenhet. Efter kondenseringen kodades varje meningsenhet, för att därefter gruppera koderna, där varje grupp blir en kategori (25). De resulterande kategorierna måste skilja sig från varandra i både innebörd och innehåll. För att få bättre struktur och tydlighet färgkodades kategorierna. Kategorierna ändrades allt eftersom artiklarnas resultat bearbetades, vilket slutligen resulterade i två kategorier och fyra underkategorier. I föreliggande studie hade författarna upprepade diskussioner kring hur väl meningsenheterna överensstämde med syftet, nämligen erfarenheterna av hinder för att komma in i arbetsmarknaden för personer med fysisk funktionsnedsättning.

Tabell 3. Innehållsanalys enligt Graneheim & Lundman

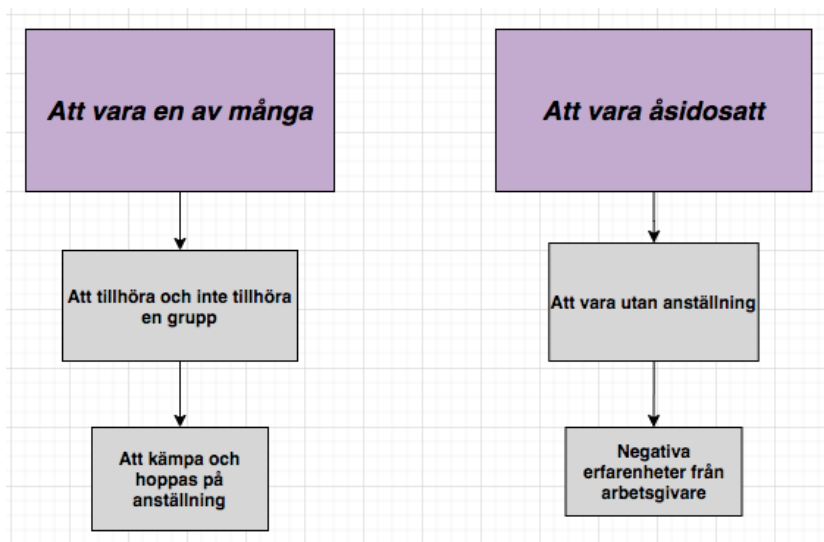
Meningsenhet	Kondenserad mening	Kod	Underkategori	Kategori

Men när de träffade mig personligen, kollade de på mig och jag upplevde att det enda de tänkte på var att min fysiska funktionsnedsättning var för stor för ett sådant jobb.	Upplevde att arbetsgivare tänkte att min fysiska nedsättning var för stor.	Deltagarnas upplevelse kring arbetsgivarens fördomar	Negativa erfarenheter av arbetsgivare	Att vara åsidosatt
Arbetslösheten beskrivs som ett tillstånd som minskade deras livsglädje och fick dem att känna sig isolerade och passiv, vilket minskade deras självförtroende.	Arbetslöshet – ett tillstånd som innebär minskad livsglädje och upplevelse av isolering och passivitet	Tillstånd av misslyckande att säkerställa grundläggande behov	Att vara utan anställning	Att vara åsidosatt

4. Resultat

Studiens resultat bygger på sju kvalitativa studier genomförda i Brasilien (17), Sydafrika (18, 21), Ghana (19), Kanada (20), Sverige (22) och USA (23). Deltagarna i de sju studierna var vuxna personer mellan 18 och 64 år med fysisk funktionsnedsättning som bland annat var rullstolsburna och hade olika typer av fysiska nedsättningar. Bilaga 2 redovisar resultatet av intervjudeltagarnas upplevelser och hinder för att komma in på arbetsmarknaden. Syftet med studien (19) gjord i Ghana, men publicerad i USA 2011, var att undersöka hur arbetslösa kvinnor med fysisk funktionsnedsättning upplevde sin arbetslöshet. En studie utförd i USA år 2012 (23) syftade till att förstå erfarenheter som nyutbildade studenter med fysiska funktionsnedsättningar upplevde då de sökte anställning efter examen. I en annan studie (17) från Brasilien, publicerad 2013, identifierades vilka möjligheter eller hinder personer med funktionsnedsättning mötte inom arbetsmarknaden. En svensk studie (22), publicerad 2009, beskrev hur personer med fysisk funktionsnedsättning upplevde arbetslösheten och vilka faktorer som påverkade arbetssökandet. I en kanadensisk studie (20), publicerad 2009, definieras begreppet funktionsnedsättning utifrån målgruppens upplevelser av arbetslöshet. De två Sydafrikanska studierna var publicerade med 13 års mellanrum 2006 (21) och 2019 (18). Den första studien (21) syftade till att undersöka målgruppens erfarenheter i relation till arbete. Den andra studien (18) fokuserade på att identifiera hinder som kunde försvåra för unga vuxna att få tillgång till arbete (se bilaga 2). Utifrån SBU:s granskningsmall (se bilaga 1) framkom det att sex artiklar (18, 19, 20, 21, 22, 23) hade hög kvalitet medan en studie (17) visade medelhög kvalitet (se tabell 2).

I dataanalysen framkom två huvudkategorier och fyra underkategorier vilka beskrev hur vuxna personer med fysisk funktionsnedsättning sökte arbete och upplevde hinder på arbetsmarknaden. Dessa villkor utgör huvudkategorierna. Se figur 2.

Figur 2. Figur som redovisar huvudkategorier och underkategorier utifrån utvalda artiklar

4.1 Att vara en av många

4.1.1 Att tillhöra och inte tillhöra en grupp

Att vara en av många handlar om hur personer med fysisk funktionsnedsättning upplever bemötande och vilka hinder som förekommer på arbetsmarknaden. Intervjudeltagarna (19) delade liknande berättelser om hur de upplevde att leva med fysisk funktionsnedsättning och hur detta påverkat dem i det dagliga livet. Många av deltagarna hade inte ett arbete vilket resulterade i att de hade en sämre ekonomi som påverkade deras välmående negativt (19). Några av deltagarna berättade att förmåner fanns i sociala stödgrupper och beskrev att man lärde sig att vara självständig i vardagen. Mötena gav ny kunskap om olika vardagssituationer tack vare samtal med andra medlemmar, vilket upplevdes positivt (19). Trots fördelarna med dessa stödgrupper berättade majoriteten av deltagarna att de inte deltog i sociala stödgrupper. De hävdade att de inte hade råd att betala de obligatoriska medlemsavgifterna. En deltagare nämner att en annan anledning för uteblivet deltagande var att de som inte hade transporthjälpmedel oftast inte hade råd att betala liknande färdtjänst till och från mötet (19). Att känna utanförskap gjorde deltagare ängsliga och oroliga. De skulle gärna vilja vara med i grupperna då de tyckte att det skulle vara stärkande för dem att känna sig delaktiga och minska den negativa påverkan av arbetslöshet. Deltagare (22) upplevde en del hinder i form av negativa effekter av att vara arbetslös så pass länge. De menade att de hade lägre livslust, kände sig passiva, isolerade och att deras självförtroende blev sämre (22). Här är ett citat från en av intervjudeltagarna:

”Att vara arbetslös är en hemsk tillvaro. När jag sitter hemma på morgnarna, tänker jag: Alla andra har någonstans att gå och de har chansen att träffa kollegor och andra personer. Här sitter jag och dricker kaffe. Vad ska jag göra idag?... Man känner sig som ett skämt... det är jobbigt att vara hemma så länge, tänker jag i alla fall. Man blir antisocial och man vågar inte göra någonting.” [Författarnas översättning]

4.1.2 Att kämpa och hoppas på anställning

Utifrån personernas upplevelser identifierades faktorer som möjliggör eller hindrar processen av inkludering i arbetsmarknaden (17). Intervjudeltagare som slutar ta initiativ får en negativ påverkan på deras identitet och självbild, vilket hindrar deltagarna från att söka arbete på grund

av en försämrad syn på sin arbetsförmåga (21). Deltagare (18) upplevde att livet kan vara svårt för alla, men målgruppen trodde att de ibland hanterar svåra situationer bättre på grund av en längre period av att vara utanför både samhället och arbetsmarknaden (18). En deltagare beskrev att denne hade goda känslor för livet i allmänhet och hoppas på en bättre framtid.

Intervjudeltagaren fångar denna optimism:

” I den här världen finns det tillfällen du inte får det du vill ha. Andra gånger får du vad du vill. Om jag får ett långt liv, vet jag att saker och ting kan bli bättre, kanske även får en anställning.” [Författarnas översättning]

4.2 Att vara åsidosatt

4.2.1 Att vara utan anställning

Att vara åsidosatt handlar om hur målgruppen anstränger sig för att få en anställning. Deltagarnas erfarenheter (22) visar att de hade lägre livslust, upplevde sig passiva och isolerade och att deras självförtroende blivit sämre av att vara arbetslös. Här är ett citat från en intervjudeltagare:

”Det var en hemsk erfarenhet att vara arbetslös. När jag satt hemma på morgnarna, tänkte jag: Alla andra har någonstans att gå och de har chansen att träffa kollegor och andra personer. Här sitter jag och dricker kaffe. Vad ska jag göra idag?... Man känner sig som ett skämt... det är negativt att vara hemma så länge, jag tänker så i alla fall. Du blir osocial och du vågar inte göra någonting.” [Författarnas översättning]

Deltagare beskriver arbetsmarknaden som något omöjligt att uppnå (23), och de upplevde det som svårt att bli inkluderade i arbetsmarknaden (19). Deltagare (20) beskriver att arbetsgivare bekymrade sig över att anställa personer med fysisk funktionsnedsättning på grund av att de som arbetsgivare upplevde osäkerhet och hade mindre kunskap om målgruppen. Deltagarna upplevde att arbetsgivarnas uppfattning om målgruppens förmågor var ett hinder för framtida anställningar av personer med fysisk funktionsnedsättning (20).

4.2.2 Negativa erfarenheter av arbetsgivare

Att vara diskriminerad handlar om fördomar som målgruppen upplever från arbetsgivare där de förklarar vilka hinder de stöter på. Deltagare (21) upplevde arbetsgivarens bemötande som ett hinder vilket ledde till diskriminering och marginalisering. En intervjudeltagare berättade om sin upplevelse av att ha kämpat mot diskriminering och mobbing. På grund av dessa upplevelser, ansåg deltagaren att den bästa lösningen på problemen var att stanna hemma och isolera sig (21). Negativa erfarenheter fångades upp (17) angående olika hinder som är förknippade med attityd i följande citat:

”...när de träffade mig personligen, kollade de på mig och jag upplevde att det enda de tänkte på var att min fysiska funktionsnedsättning var för stor för ett sådant jobb. Jobsökandet fick mig att inse hur människor verkligen diskriminerar! Folk tittar på mitt CV och säger: ”Högskoleexamen? Det kan inte vara möjligt! Detta kan inte stämma, dessutom är han funktionsnedsatt. De tyckte inte tro... Jag var besviken; det var en frustration efter den andra.” [Författarnas översättning]

Arbetsökande med funktionsnedsättning stöter än idag på diskriminering och negativa attityder både innan, under och efter anställningsprocessen. De upplevde också att de stötte på opassande personliga frågor angående sina fysiska förmågor som handlade om deras nedsättning (18).

Enligt deltagarnas erfarenheter hade arbetsgivarna en tendens att göra antaganden om målgruppens förmågor och kapacitet om huruvida denne kunde utföra arbetsuppgifterna (20). I artikeln (20) förklarar deltagarna om dilemmat som de står inför innan varje arbetsintervju, om man ska avslöja sin fysiska nedsättning eller inte för att undvika fördomar om ens förmågor. Anledningen till att dilemmat hela tiden uppstår är känslan av osäkerhet och hur den påverkar arbetsgivarens attityd och behandlande gentemot dem (20). Detta har naturligtvis ett antal konsekvenser för dem som väljer att berätta att de har en fysisk funktionsnedsättning. Deltagarnas erfarenheter från arbetsgivarna visade att när deltagarna angav att de hade en funktionsnedsättning, blev de inte inkallade på intervju, men när målgruppen istället valde att inte berätta om sin nedsättning blev de kallade till intervju (20). En deltagare berättar hur det gick på en arbetsintervju efter att deltagaren valt att inte säga något om sin fysiska nedsättning.

”Jag antar att det största är att när jag går till intervjun låter jag vanligtvis inte arbetsgivaren veta att jag sitter i en rullstol. För att jag upptäcker att om jag gör det kan det skrämma dem eller så kan det ge dem en anledning att säga, ”bry dig inte om att komma in”. Jag upplevde det med en person. ... Jag hade frågat personen om arbetsplatsen var rullstolsanpassad. Och de sa att de skulle komma tillbaka till mig och de gjorde det aldrig”. [Författarnas översättning]

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Ett etiskt övervägande är huruvida deltagarna förklarar sina upplevelser och hur tolkningen av dessa erfarna upplevelser tolkas av föreliggande studies författare. Författarnas förförståelse kan innebära att målgruppens upplevelser av komma in på arbetsmarknaden skiljer sig från hur författarna till den här studien har tolkat data. För att försöka minska förförståelsens påverkan av resultatet och stärka trovärdigheten, lästes samtliga artiklar av båda författarna av föreliggande studie. När författarna läst samtliga artiklar separat diskuterades dem sinsemellan. Graneheim och Lundman (25) nämner att trovärdigheten av en studie även innefattar författarnas förförståelse. Henricson (26) menar att forskarens förförståelse indirekt kan påverka en studies resultat och att forskaren ska använda sig själv som utgångspunkt. Forskaren behöver därför vara observant och skilja på sina egna värderingar och vad som faktiskt står i den data som samlas in.

Risken med ett stort tidsspann i publiceringsåren kan vara att alla artiklarna inte är aktuella i dagsläget och då minskar trovärdigheten. Författarna ville undvika att valda artiklar inte var relevanta, och därför reflekterade författarna om det hade skett en större förändring de senaste åren avseende målgruppens upplevelser och erfarenheter på arbetsmarknaden. Författarna kom fram till att det inte hade skett en större förändring vid analysen under publiceringsåren. I denna studie utökades tidsspannet för att få tillräckligt antal relevanta artiklar. Trots vissa risker anser författarna av föreliggande studie att nyttan överväger riskerna eftersom målgruppens problematik blir belyst. Det är betydelsefullt att personer med fysisk funktionsnedsättning får sina röster hörda och att de upplever att samhället fäster uppmärksamhet på risken med att inte involveras på arbetsmarknaden.

Författarna av föreliggande studie valde en kvalitativ ansats för att beskriva erfarenheter av hinder för att komma in på arbetsmarknaden hos personer med fysisk funktionsnedsättning. Undersökningsmetoden valdes för att undersöka personernas erfarenheter och känslor i samband med problemställningen. Kvalitativ metod kan med fördel väljas för att skapa sig en bild av

andras erfarenheter (26). En styrka med att göra en kvalitativ innehållsanalys är att forskaren kan anpassa djupet av analys (27). Litteraturstudie valdes efter forskningsfrågan och svara på studiens syfte. Detta valdes för att författarna vill få ut en innehållsrik datainsamling för att fördjupa sig inom ämnet. En svaghet med att utföra en litteraturstudie med kvalitativ ansats är att författarna själva inte träffar intervjupersonerna, de går därför miste om information exempelvis kroppsspråk. Ett alternativ hade kunnat vara att genomföra en litteraturstudie med artiklar som baseras på kvantitativ design. Detta för att kunna jämföra hur personer med fysisk funktionsnedsättning skattar arbetsgivarna för att undersöka om bemötandet skiljer sig mellan länderna. Ännu ett alternativ är att genomföra en studie med kvalitativ ansats, där intervjuer med målgruppen genomförs, alternativt att genomföra en litteraturstudie baserad på självbiografier, bloggar eller dagböcker (26).

Databaser som användes i sökningsprocessen var CinAhl och Scopus. Dessa databaser valdes på grund av att de ansågs vara relevanta och lämpliga att använda för att genomföra strukturerade sökningar på forskning inom ämnesområdet. Fler vetenskapliga artiklar hade kanske kunnat hittas vid användning av fler databaser i en större undersökning än vad som omfattades i den här studien, exempelvis PubMed och AMED. Genom att använda exempelvis PubMed skulle studiens författare få ut mer av sökträden genom att använda MeSh-termer (Medical Subject Heading). En styrka med att använda sig av väl valda MeSh-termer är möjligheten att få fram många relevanta träffar. De vetenskapliga artiklar som ansågs vara relevanta krävde en kritisk granskning och detta gjordes med hjälp av SBU:s granskningsmall (se bilaga 1). Sju vetenskapliga artiklar ansågs vara av god kvalitet och kunde användas för studiens syfte. För att få fram så aktuell forskning som möjligt valdes ett publiceringsspann mellan åren 2004 och 2020. Författarna av föreliggande studie ansåg att datamättnad av studien inte blev uppnådd då de hade kunnat analysera fler artiklar. Detta gjordes inte på grund av att det var svårt att hitta relevanta artiklar som var peer-reviewed och som överensstämde med publiceringsspannet. Trots strävan efter fler artiklar, kunde inte detta nås varför vår bedömning är att datamättnad inte uppnåddes (28). En annan svaghet med studien var att författarna inte hittade mer än en relevant artikel från en svensk kontext, varför studien inte kan överföras till personer med fysisk funktionsnedsättning som bor i Sverige. En ytterligare svaghet som diskuterades är att snöbollsurvalet hade kunnat tillämpats i studiens urval eftersom författarna hade svårt att hitta relevanta artiklar som svarar till studiens syfte, för att vidga urvalet genom att leta i valda artiklars referenslistor.

5.2 Resultatdiskussion

Föreliggande studie hade som syfte att utifrån vetenskapliga artiklar beskriva erfarenheter av hinder för att komma in på arbetsmarknaden hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning. Resultatet visar, genom de sju vetenskapliga artiklarna, *att vara en av många* som fokuserar på målgruppens hinder som förekommer på arbetsmarknaden.

Studien belyser frågeställningen ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv (9) om problematiken som uppstår för personer med funktionsnedsättning när de söker arbete. Arbetsterapeuter arbetar med att få in meningsfullhet i ens vardag för att främja personens välbefinnande. Allt som berör aktivitetspektrumet är arbetsterapeuternas fält. Aktivitetsmönster som inte tillfredsställer personens behov kan leda till aktivitetsobalans (10) men i studiens fall är aktivitetsorättvisa i fokus. När det uppstår aktivitetsorättvisa skapas det en vardaglig obalans och personens välbefinnande påverkas negativt (29). Arbetsterapeutens ansvar blir då att lösa dessa svårigheter för att personen ska få uppleva meningsfullhet i sin vardag. För att motarbeta aktivitetsorättvisa kan olika tillvägagångssätt användas, exempelvis hålla i föreläsningar inom arbetsrehabilitering

som kan öka kunskapen hos arbetsgivare inom aktivitetsorättvisan. Aktivitetsorättvisa innebär att alla personer inte får rätten genomföra meningsfulla aktiviteter (29). Det visar sig att deltagarna upplever att de kände en tillhörighet samtidigt som de inte gör det, dock framgick det att de flesta upplever en ängslighet på grund av sin ekonomi. Wilcock (29) menar att brist på att känna tillhörighet är en riskfaktor för sämre välbefinnande och hälsa. Deltagare som inte upplever gruppstillhörighet på grund av att de inte har en arbetsplats, riskerar då att inte ha samma förutsättningar för välbefinnande och hälsa (29). Bristen av tillhörighet, på grund av arbetslöshet, gör också att målgruppen inte får chansen att tillhöra ett socialt nätverk som en arbetsplats kan bidra med. Därigenom går de miste om fördelar som en stödjande grupp kan bidra med, för att kunna främja viktiga sociala och psykiska aspekter. Resultatet visar att det finns vissa stödgrupper i samhället i Ghana (19) för att uppmuntra deltagarna att fortsätta sitt arbetsökande. Deltagarna i den studien upplevde att stödjande grupper upplevdes som positivt för att uppleva tillhörighet. Det som framkom i resultatet att det också fanns hindrande faktorer, som gjorde att de inte kunde delta i stödgrupperna, exempelvis för dyr medlemsavgift. Författarna av föreliggande studie anser att det finns en viss aktivitetsorättvisa för deltagarna från Ghana eftersom de förhindras tillgång till önskade aktiviteter på grund av arbetslöshet, diskriminering och stigmatisering som samhället skapat (29). Om samhället, det vill säga den omgivande miljön, hade varit mer anpassat efter alla, oavsett funktionsnedsättning, så hade exempelvis hjälpmedelsbehov inte varit lika stort, vilket i nuläget skapat hinder för de personer i Ghana som inte har råd med hjälpmedel. Författarna av föreliggande studie tycker att den *sociala modellen* (8) hade kunnat ge ett nytt perspektiv på hur samhället kan skapa möjligheter för målgruppen. Många i samhället värderar tyvärr människor utifrån deras förmåga vilket i stora drag skapar ett socialt förtryck av personer med funktionsnedsättning (8). Detta skiljer sig mot Sverige där de flesta med fysisk funktionsnedsättning har tillgång till ekonomisk stöttning för att möjliggöra färdtjänst och erhållande hjälpmedel. I vissa regioner i Sverige, exempelvis i Västra Götalandsregionen, är hjälpmedel dessutom kostnadsfritt för personer med behov (30).

Trots att många i målgruppen erfarit många negativa upplevelser i sitt liv kämpar de och hoppas på en anställning i framtiden. Resultatet visar att de flesta deltagare är optimistiska men att det även finns deltagare som har ett pessimistiskt perspektiv på sin arbetssituation då de förlorat hoppet. Författarna av föreliggande studie tänker att detta minskar personens delaktighet i samhället på grund av att de inte kan delta i meningsfulla aktiviteter, i detta fall ett arbete. Organisationen MFD (6, 7) arbetar utifrån ett mångfaldhetsperspektiv för att främja målgruppens rättigheter att vara delaktig i önskade aktiviteter. Det är samhällets ansvar att ge förutsättningar. Denna myndighet bör få mer resurser av politikerna för att kunna kämpa för målgruppens rättigheter, detta för att bland annat öka deras välbefinnande. I en av studierna som granskades (31) tas det upp olika interventioner som kan möjliggöra fler anställningar för personer med fysisk funktionsnedsättning.

Studiens resultat visar i avsnittet *Att vara åsidosatt* deltagarnas negativa erfarenheter och hur mycket de behöver anstränga sig för att bli anställd. Resultatet visar även att deltagarna upplevde att de blivit negativt bemötta av arbetsgivarna vid arbetsintervjuer, vilket har påverkat deras självbild och livslust. Deltagarna (22) upplevde att arbetslöshet gjorde att de spenderade stora delar av sin vardag att tänka på att de inte hade några arbetsaktiviteter. Författarna av föreliggande studie menar att det kan skapa en aktivitetsobalans (32) i deltagarnas aktivitetsrepertoarer, eftersom de inte upplever att de får tillräckligt med arbetsaktiviteter. Enligt Erlandsson (11) behöver det finnas en viss aktivitetsbalans mellan de fyra aktivitetsrepertoarerna; *skötsel-, arbets-, lek- och rekreativa* aktiviteter för att en person ska uppleva tillfredsställelse med sina vardagsaktiviteter. Eftersom deltagarna (22) upplever att det finns brist i meningsfulla

aktiviteter och vill arbeta men inte får, bidrar detta till ett sämre välbefinnande (11). Vissa deltagare upplevde att få en anställning var något omöjligt att få eftersom deltagarnas erfarenheter var att arbetsgivare inte kunde förbise deras funktionsnedsättning som ett hinder i framtida arbetsuppgifter (22).

Resultatet visar att många deltagare upplever diskriminering och fördomar från arbetsgivarna. För att få chansen att komma på intervju valde de att inte berätta om sin fysiska funktionsnedsättning i sitt personliga brev i samband med ansökan. Detta visade att deltagarna inte får möjlighet att visa vilka de är som personer, som leder till försämrade självbild och kan resultera i sämre välmående. Genom att diskriminera och uppleva flera typer av fördomar som resultat av att inte få ett arbete vilket leder till en minskad rättighet enligt de 17 globala målen (33), om målgruppen inte får ett arbete så riskerar de att hamna i fattigdom, sämre hälsa och välbefinnande, ökad ojämlikhet, minskad jämställdhet och sämre arbetsvillkor. Enligt världsförbundet för arbetsterapeuter (WFOT) (34) har alla människor samma rättigheter att få bestämma över sig själv, vilket betyder att ingen har rätt att tvinga någon att utföra nedvärderande handlingar. Arbetsterapeuter kan bidra med att utreda vad personen anser vara meningsfulla aktiviteter och att personen har möjligheter att genomföra dem. Genom att få utföra meningsfulla aktiviteter främjas personens välbefinnande och personen upplever förhoppningsvis en mer aktivitetsrättvisa (29). Genom att inte stötta målgruppen i arbetssökandet, trots deras negativa erfarenheter, så tvingar samhället dem att utföra en nedvärderande handling (34). Det är väldigt viktigt att se till ett hållbarhetsperspektiv, det vill säga både ekonomiskt och att främja aktivitetsrättvisa, då det kostar samhället enorma summor eftersom aktivitetsrättvisan bland annat kan resultera i ökad psykisk ohälsa och ekonomiska resurser för arbetslösa personer. En person som har upplevt negativa attityder från andra kan få sin egen självbild negativt påverkad, dels att personen inte mår bra dels att målgruppen inte har energi eller lust att söka arbete.

Politiker bör lyssna mer på organisationer som arbetar främjande för målgruppen. Exempelvis finns kommittén Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) (35) som kräver att stater ska implementera, realisera och skydda rättigheterna, däribland attitydförändring. Rättigheterna ska hjälpa funktionsnedsatta att uppnå bästa möjliga livskvalitet genom att tillgängliggöra möjligheterna att uppnå deras mål och strävan (35). Det bör inte vara en omöjlighet att förändra attityder hos arbetsgivare gentemot personer med funktionsnedsättning. Genom att ha direkt kontakt med målgruppen och erbjuda utbildningar om olika funktionsnedsättningar och hur det kan påverka människor i vardagen, kan diskriminering motarbetas och kunskapsläget förändras hos arbetsgivarna (35).

Samtliga delar i PEOP-modellen kan kopplas till målgruppens problematik. PEOP-modellen (9) visar ett dynamiskt samspel mellan de tre delarna *person*, *miljö* och *aktivitet*, som påverkar *aktivitetsutförandet* som i sig bidrar till ökad livskvalitet, välmående och ökad delaktighet i samhället (9). Med hjälp av att se till hur *person*-delen av modellen påverkar tydliggörs det hur personen uppfattar och bearbetar allmän information, livserfarenheter och känsla av egen kapacitet (9). Målgruppen upplever hinder och ett negativt bemötande för att komma in på arbetsmarknaden. Attityd i sig är en kombination av tankar och känslor som kan förändras (35). Problematiken ligger i hur personen tolkar situationen och att det kräver en tydlighet bland arbetsgivarna och vad de arbetssökande egentligen menar. Negativa attityder kan bero på missuppfattningar, kunskapsbrist och visar sig genom diskriminering och kränkningar (21). Arbetsterapeuterna kan bidra med att klargöra arbetsförutsättningar och att anpassa arbetssituationen hos arbetssökande personer med fysisk funktionsnedsättning. Arbetsterapeuten tillför kartläggningar och utredningar för att få fram den arbetssökandes arbetsförmåga och för att

se vad som behöver göras för att personen ska klara av ett arbete (36). Därefter görs en anpassning på arbetsplatsen, genom att arbetsterapeuten förändrar den arbetssökandes arbetsuppgifter och arbetshjälpmedel kan tillämpas då det underlättar för personen som har en fysisk nedsättning som medför en förbättrad arbetsförmåga (36).

Föreliggande studies resultat visar att majoriteten av deltagarna i utvalda artiklarna inte vågade ta initiativ att söka ett jobb för att kunna bli anställd. De valde istället att stanna hemma och isolera sig. Detta resulterade i att självbilden och självförtroendet hos personer med fysisk funktionsnedsättning fick en negativ effekt. PEOP-modellen (9) utgår från ett samspel mellan dess tre komponenter för att ett meningsfullt aktivitetsutövande ska uppstå. Detta kan leda till att ett ökat aktivitetsutförande i samhället sker. *Miljö*-komponenten utifrån studiens resultat visar en påverkan hos deltagarna med fysisk funktionsnedsättning, exempelvis val av arbetsplats, som påverkas av om det finns tillgång till hiss i flervåningsbyggnader. Detta kan förhindra en anställning för målgruppen beroende på om arbetsmiljön är anpassad eller inte.

Kvinnorna i Ghana (19) berättar om att det fanns möjligheter att delta i stödgrupper men som påverkas av försvårande faktorer i *miljö*- och *aktivitets*komponenterna. Detta eftersom det finns tydliga möjligheter och begränsningar vid aktivitetsutförandet på grund av ekonomiska-, omgivnings- och samhällsfaktorer (9). *Aktivitet*sdelen i modellen ser till att målgruppen kan uppnå sina mål med ett syfte, detta görs via olika uppgifter, så kallade aktiviteter och är av betydelse för upplevelse delaktighet i samhället, som i sin tur kan öka livskvaliteten hos befolkningen. Utifrån målgruppen erfarenheter har *aktivitetsdelen* inte utförts fullkomligt inom arbetsaktiviteter då de är utan anställning (11).

5.3 Slutsats

Resultatet i denna studie visade hinder och svårigheter som personer med fysisk funktionsnedsättning upplever i samband med att ha tillträde till arbetsmarknaden. Deltagarnas upplevelser visade hur personer med fysisk funktionsnedsättning kan uppleva sig åsidosatt av arbetsgivare i samband med att de söker arbete. Till följd av fördomar och negativa attityder gentemot målgruppen, upplever personerna aktivitetsorättvisa inom arbetsmarknaden. Författarna anser att en vidare forskning är väsentligt för att styrka en förändring bland arbetslösa personer som har fysisk funktionsnedsättning och metoder behöver utvecklas för att möjliggöra för arbetslösa personer med fysisk funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden.

Referenser

1. SCB. Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2019 [Internet]. Stockholm: Statistiska centralbyrån; 2020 [citerad 2 april 2020]. Hämtad från: https://www.scb.se/contentassets/14e47b5fde424ca188ad70f4acbd7620/am0503_2019a01_br_am78br2002.pdf
2. Svedberg L, Wollter F. Att benämna den sociala utsattheten - från fattigdom till utanförskap. I: Karlsson LB, Kuusela K, Rantakeisu U, red. Utsatthet, marginalisering och utanförskap. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2013. s. 43–74.
3. Eklund M, Gunnarsson B, Leufstadius C, red. Aktivitet & relation: Mål och medel inom psykosocial rehabilitering. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2010.
4. Diskrimineringsombudsmannen. Rekrytering och befordran [Internet]. Stockholm: DO; 2020 [uppdaterad 11 februari 2020; citerad 07 juni 2020]. Hämtad från: <https://www.do.se/framja-och-atgarda/arbetsgivarens-ansvar/rekrytering-och-befodran/>
5. Diskrimineringsombudsmannen. Funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund [Internet]. Stockholm: DO; 2020 [uppdaterad 9 januari 2020; citerad 28 mars 2020]. Hämtad från: <https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/>
6. Myndigheten för delaktighet. Årsredovisning 2017 [Internet]. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet; 2018. 2018;1. [citerad 28 mars 2020]. Hämtad: <https://www.mfd.se/contentassets/0ca3e8e35b294d359fc5aa149bca636a/2018-1-arsredovisning-2017-myndigheten-for-delaktighet.pdf>
7. Myndigheten för delaktighet. Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2017 [Internet]. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet; 2018. 2018;1. [citerad 28 mars 2020]. Hämtad: <https://www.mfd.se/contentassets/62c69cc9b1da4301b6abc6059d4389/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2017>
8. Shakespeare T. The social model of disability. I: Davis LJ, red. The disability studies reader. 5. uppl. New York: Routledge; 2010. s. 214–221.
9. Christiansen C, Baum CM, Bass J. The Person-Environment-Occupational Performance (PEOP) model. I: Duncan EAS, red. Foundations for practice in occupational therapy. Edinburgh: Churchill & Livingstone; 2012. s 93–104.
10. Erlandsson L, Persson D. ValMO-modellen: Ett redskap för aktivitetsbaserad arbetsterapi. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2014.
11. Tengland, PA. Begreppet arbetsförmåga [Internet]. Linköping: Linköpings universitet; 2006. IHS-Rapport; 2006:1. [citerad 28 mars 2020]. Hämtad från: https://www.hmv.liu.se/publikationer-arkiv/ihs_filarkiv/ihsrapporter/1.48808/IHS-Rapport_2006-1_Anders_Tengland.pdf
12. Skogman Thoursie P. Disability and work in Sweden [dissertation]. Stockholm: Swedish Institute for Social Research; 1999.
13. Arbetsförmedlingen. Arbetslivsinriktad rehabilitering: Bedömning av arbetsförmåga [Powerpointpresentation på Internet]. Stockholm: Arbetsförmedlingen; [okänt år]. [citerad 28 mars 2020]. Hämtad från: https://medicine.gu.se/digitalAssets/1459/1459653_arbetslivsinriktad-rehabilitering--13-sept.pdf
14. Forsberg C, Wengström Y. Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur; 2003.

15. Angelov N, Eliason M. Vilka arbetssökande kudas som funktionshindrade av Arbetsförmedlingen [Internet]. Uppsala: IFAU; 2014. 2014;22. [citerad 28 mars 2020]. Hämtad från: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2014/r-2014-22-vilka-arbetssookande-kudas-som-funktionshindrade-av-arbetsformedlingen.pdf>
16. Henricson M, Billhult A. Kvalitativ metod. I: Henricson M, red. Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 111–120.
17. Toldra R, Santos M. People with disabilities in the labor market: Facilitators and barriers. *Work*. 2013;45(4):553–563.
18. McKinney E, Swartz L. Employment integration barriers: Experiences of people with disabilities. *Int J Hum Resour Man*. 2019;24(1):1–23.
19. Naami A, Liese H. The impact of unemployment on women with physical disabilities in Tamale, Ghana. *Int J Div Org*. 2011;11(2):117–128.
20. Shier M, Graham J, Jones M. Barriers to employment as experienced by disabled people: A qualitative analysis in Calgary and Regina, Canada. *Disability & Society*. 2009;24(1):63–75.
21. Wazakili M, Mpofu R, Devlieger P. Experiences and perceptions of sexuality and HIV/AIDS among young people with physical disabilities in a South African township: A case study. *Sexuality & Disability*. 2006;24(2):77–88.
22. Mettäväinö B, Ahlgren C. Facilitating factors for work return in unemployed with disabilities: A qualitative study. *Scand J Occup Ther*. 2004;11(1):17–25.
23. Kim M, Williams B. Lived employment experiences of college students and graduates with physical disabilities in the United States. *Disability & Society*. 2012;27(6):837–852.
24. Statens Beredning för medicinsk utvärdering. Mall systematiska översikter [Internet]. Stockholm: Statens Beredning För Medicinsk Utvärdering; 2014 [citerad 20 december 2019]. Hämtad från: https://www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/mall_systematiska_oversikter.pdf
25. Lundman B, Hällgren Graneheim U. Kvalitativ innehållsanalys. I: Granskär M, Höglund Nielsen B, redaktörer. Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 219–234.
26. Henricson M, Billhult A. Kvalitativ metod. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 111–120.
27. Danielson E. Kvalitativ innehållsanalys. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 285–300.
28. Malterud K. Kvalitativa metoder i medicinsk forskning: En introduktion. Lund: Studentlitteratur; 2014.
29. Wilcock AA, Hocking C. An occupational perspective of health. 3. uppl. Thorofare: Slack; 2015.
30. Västra Götalandsregionen. Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel [Internet]. Vänersborg: Västra Götalandsregionen; 2019. [citerad 06 juni 2020]. Hämtad från: <https://www.vgregion.se/halsa-och-vard/vardgivarwebben/vardriktlinjer/hjalpmedel/handbok-for-forskrivig-av-personliga-hjalpmedel/>
31. Pinto AD, Hassen N, Craig-Neil A. Employment interventions in health settings: A systematic review and synthesis. *Ann Fam Med*. 2018;16(5):447–460.

32. Håkansson C, Wagman P. Aktivitetsbalans och andra aktivitetsbehov. I: Kroksmark U, redaktör. Hälsa och aktivitet i vardagen: ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv. 1. uppl. Nacka: Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter; 2014. s. 16–23.
33. United Nations Development Programme (UNDP). Globala målen [Internet]. Stockholm: UNDP Sverige; 2015 [citerad: 06 januari 2020]. Hämtad från: <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>
34. WFOT. Human Rights [Internet]. London: WFOT; 2006 [citerad 06 januari 2020]. Hämtad från: <https://wfot.org/checkout/1816/1740>
35. Fisher KR, Purcal C. Policies to change attitudes to people with disabilities. Scand J Disabil Res. 2017;19(2):161–174.
36. Lundgren A, Nordström L. Arbetsterapeuters insatser inom arbetslivsinriktad rehabilitering [examensarbete på Internet]. Örebro; Örebro universitet; 2007[citerad 14 maj 2007]. Hämtad från:<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:135935/FULLTEXT01.pdf>

Bilaga 1. Mall för kvalitetsgranskning

Bilaga 5. Mall för kvalitetsgranskning av studier med kvalitativ forskningsmetodik – patientupplevelser

REVIDERAD 2014

SBU:s granskningsmall bygger på tidigare publicerat material [1,2], men har bearbetats och kompletterats för att passa SBU:s arbete.

Författare: _____ År: _____ Artikelnummer: _____

Total bedömning av studiekvalitet:

Hög Medelhög Låg

Anvisningar:

- Alternativet "oklart" används när uppgiften inte går att få fram från texten.
- Alternativet "ej tillämpligt" väljs när frågan inte är relevant.

1. Syfte

	Ja	Nej	Oklart	Ej tillämpl
a) Utgår studien från en väldefinierad problemformulering/frågeställning?	☐	☐	☐	☐

Kommentarer (syfte, problemformulering, frågeställning etc):

2. Urval

	Ja	Nej	Oklart	Ej tillämpl
a) Är urvalet relevant?	☐	☐	☐	☐
b) Är urvalsförfarandet tydligt beskrivet?	☐	☐	☐	☐
c) Är kontexten tydligt beskriven?	☐	☐	☐	☐
d) Finns relevant etiskt resonemang?	☐	☐	☐	☐
e) Är relationen forskare/urval tydligt beskriven?	☐	☐	☐	☐

Kommentarer (urval, patientkaraktistika, kontext etc):

Bilaga 2. Redovisning av de använda vetenskapliga artiklarnas innehåll, publikation och kvalitetsmätning

Författare	Augustina Naami & Hank Liese	Micheal Shier, John R. Grammar & Marion E. Jones	Margaret Wazakili, Ratie Mpofo & Patrick Devlieger	Blenda Isaksson Mettäväinö & Christina Ahlgren	Emma McKinney & Leslie Swartz	Rosé Colom Toldrá & Maria Conceição Santos	Mikyong Kim & Brenda C. Williams
Referensnr	19	20	21	22	18	17	23
År	2011	2009	2006	2009	2019	2013	2012
Land	Ghana	Kanada	Sydafrika	Sverige	Sydafrika	Brasilien	USA
Syfte	Att undersöka hur arbetslösa kvinnor med fysisk funktionsnedsättning upplever deras arbetslöshet	Definiera begreppet funktionsnedsättning utifrån olika dimensioner	Undersöka personens erfarenhet i relation till arbete	Att beskriva hur personer med fysisk funktionsnedsättning upplever arbetslösheten och vilka faktorer som påverkade arbetsökandet	Att identifiera hinder som försvårar unga vuxna att få tillgång till arbete	Att identifiera vilka möjligheter/hinder personer med funktionsnedsättning möter inom arbetsmarknaden	Att förstå levande erfarenheter av nyexaminerade studenter med fysiska funktionsnedsättningar som söker
Metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod	Kvalitativ metod
Antal deltagare	10 Intervjudeltagare	56 intervjudeltagare	72 intervjudeltagare	10 intervjudeltagare	Mellan fyra och 10 deltagare i varje grupp	10 intervjudeltagare	10 intervjudeltagare
Studiedesign	Snöbollsurval	Fokusgruppsintervjuer	Semistrukturerade intervjuer	Grounded theory	Fokusgruppsdiskussioner	Semistrukturerade intervjuer	Fenomenologisk dataanalys
Resultat	Fattigdom är den största utmaningen som arbetslösa kvinnor med fysiskt funktionshinder står inför. De har oregelbundna och otillräckliga inkomster till följd av att de utesluts från arbetsmarknaden.	De svarande som deltog i denna studie identifierade flera hinder som verkar för att begränsa deras deltagande på arbetsmarknaderna i Calgary och Regina, Kanada. Dessa hinder inkluderade både individuella och samhällsliga förhållanden; inklusive otillräcklig transport, brist på stödnätverk, självkänsla, tidigare influenser	Deltagarna upplevde attitydhinder som diskriminering och marginalisering på grund av att de har ett fysiskt funktionshinder. Med hjälp av begreppet stigma har forskare beskrivit hur personer med funktionsnedsättning diskrimineras och anses vara osynliga för	Resultaten i denna studie visar att informanterna, som framgångsrikt hade fått ett jobb trots kvarvarande funktionshinder, hade en stark arbetsidentitet och var mycket motiverade att arbeta. Informanterna i vår studie formulerade sin motivation att arbeta, inte i relation till ett specifikt jobb	Resultaten visade att trots progressiv lagstiftning upplever personer med funktionsnedsättning hinder i integrationsfasen av anställningen. För att förhindra sysselsättningshinder måste annonser, ansökningsformulär, intervjuplatser och	I enlighet med litteraturen visar studiens resultat att även om personer med funktionsnedsättning är beredda för arbetsmarknaden med högre utbildning än genomsnittet, kan attitydhinder på grund av historisk diskriminering, stereotyper och okunnighet om funktionsnedsättning för målgruppen kan detta förhindra en framgångsrik	Trots resultaten från tidigare litteratur att en högskoleexamen leder till anställning efter examen antydde undersökningen av denna studie att sysselsättning omedelbart efter högskolan inte kan vara ett omedelbart mål för studenter med funktionsnedsättningar.

		och funktionshinder.	normala människor, som till stor del undviker dem på arbetsplatser och segregerar dem	men som en aktivitet som ger ett socialt värde uttryckt av dem som en "effektiv medborgare".	intervjufrågor vara tillgängliga och lämpliga för personer med funktionsnedsättning.	integration inom arbetsmarknaden	
Kvalitet på studien	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Hög kvalitet	Medelhög kvalitet	Hög kvalitet